

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРУДОВОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ З ЦИВІЛЬНОЮ ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЮ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Самойлова Ілона Анатоліївна

викладач

Галицький коледж ім. В. Чорновола
м. Тернопіль, Україна

Введение./Introduction. Характеризуючи співвідношення трудової правосуб'єктності з цивільною правосуб'єктністю фізичної особи, варто зазначити, що для загального розуміння трудової правосуб'єктності як правового феномена необхідно окреслити деякі нинішні науково-теоретичні підходи в її трактуванні.

Цель работы./Aim. Метою даного дослідження є дослідження, співвідношення та розмежування трудової та цивільної правосуб'єктності в контексті трудового та цивільного права.

Материалы и методы./Materials and methods. Щодо трудового права, то існує змішаний тип правосуб'єктності. Цей тип характеризується тим, що суб'єкт трудових відносин не тільки особисто реалізує свої трудові права та обов'язки, а й окремі з них (право на отримання заробітної плати; право на звернення по захист порушених трудових прав та інтересів тощо) може здійснювати з використанням цивільного інституту представництва.

Перший підхід у характеристиці складових правосуб'єктності по суб'єктному складу включає фізичні та юридичні, а останні, як відомо, є суб'єктами трудового права. Стосовно такого елемента, як деліктоздатність, то вона здебільшого є складовою правосуб'єктності фізичних осіб, тобто їх здатності нести юридичну відповідальність. Отже, правосуб'єктність включає правоздатність, дієздатність та декліктоздатність суб'єкта правовідносин [1].

Теорія права сформулювала поняття правоздатності, а саме абстрактної здатності учасника суспільних відносин з моменту народження до моменту смерті бути носієм права.

Така абстрактна можливість правосуб'єктності свідчить не про саме володіння суб'єкта правами, а про потенційну його здатність мати відповідні права й обов'язки. При цьому суб'єкти володіють правоздатністю не в рівній мірі та не в однаковому обсязі. Категорія «дієздатність» визначає здатність індивіда самотійно здійснювати юридично значущі дії. Але вік, стан здоров'я руйнують єдність правоздатності та дієздатності [2].

Результаты и обсуждение./Results and discussion. Аналізуючи зміст трудової правосуб'єктності, необхідно її відмежовувати від цивільної правосуб'єктності. Трудова правосуб'єктність, пов'язана зі сферою трудових правовідносин, не включається в цивільну правосуб'єктність, сфера застосування якої обмежена цивільними правовідносинами, саме так, як і трудова дієздатність не є елементом цивільної дієздатності.

Цивільна та трудова дієздатність співвідносяться між собою не як загальна й особлива, а як галузеві види одного роду. Вони тісно пов'язані між собою, а інколи навіть пересікаються, але водночас виступають як два самостійних види здатності суб'єкта особистими діями здійснювати (використовувати, виконувати) відповідні права й обов'язки.

Незважаючи на існуючий тісний взаємозв'язок цивільної правосуб'єктності та трудової правосуб'єктності, вони є не лише двома різновидами галузевої правосуб'єктності, а двома самостійними видами правосуб'єктності. З цієї причини законодавчі правила встановлення цивільної правосуб'єктності, зокрема правила її обмеження, недоцільно, застосовувати до трудової правосуб'єктності, яка спрямована, у першу чергу, на набуття трудових, а не цивільних прав, що мають майновий характер.

Названі види правосуб'єктності розмежовуються між собою за сферою спрямованості. Цивільна правосуб'єктність виявляється в можливості участі суб'єктів у особистих немайнових і майнових відносинах, що в основному спрямовані на матеріальні блага (речі, гроші, цінні папери, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної діяльності, інформація тощо) і на матеріальні блага (життя, здоров'я, честь, гідність, ділова репутація

тощо). Сфера вияву трудової правосуб'єктності – це застосування живої праці, невідокремленої від фізичної особи. Праця має соціальну цінність і її неможливо прирівняти з іншими видами товарів. Трудова правосуб'єктність надає суб'єктам права можливість участі в трудових правовідносинах, у яких превалює особистий елемент, а на їх основі можливість участі в інших відносинах, які є предметом трудового права. Для реалізації працівником суб'єктивних трудових прав істотне значення мають такі правові категорії, як «працездатність» і «непрацездатність». У зв'язку з цим необхідно сформулювати визначення працездатності. Буквально «здатність» означає вміння, можливість виконувати щось, здійснювати певні дії, а «праця» – це сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичної або розумової енергії та мають своїм призначенням створення матеріальних і духовних цінностей.

Зауважимо, що здатність людини до праці – це абстрактна категорія, оскільки людина на початку своєї трудової діяльності здатна виконувати будь-яку роботу, а працездатність – це можливість здійснювати цілеспрямовану й усвідомлену трудову діяльність, яка формується поступово. Готовність до виконання трудової функції фізичної особи інколи залежить від волі інших суб'єктів права, які діють від його імені на підставі закону (батьки, опікуни, піклувальники). Тому трудова правосуб'єктність є системним явищем, яке передбачає поетапну готовність і здатність фізичної особи до трудової діяльності. Трудова правосуб'єктність як органічна єдність – правоздатність і дієздатність – зберігається за фізичною особою за умови, якщо фізична особа існує, і тільки смерть працівника припиняє її існування. У цьому разі в трудовому праві, на наш погляд, необхідно використати рецепцію норми цивільного законодавства. Так, у п. 2 ст. 25 Цивільного кодексу України ідеться, що правоздатність фізичної особи виникає в момент її народження, а припиняється (п. 4 цієї статті) у момент її смерті [3].

Цивільне законодавство передбачає й інші випадки стосовно існування фізичної особи, а саме: особа може бути визнана безвісно відсутньою (ст. 43 ЦК України) або оголошена померлою (ст. 46 ЦК України). Цей юридичний факт

може бути підставою для припинення трудових відносин, як це передбачено у ст. 103 проєкту Трудового кодексу України [4].

Выводи./Conclusions. Охарактеризувавши співвідношення трудової правосуб'єктності з цивільною правосуб'єктністю фізичної особи, варто зазначити, що трудова правосуб'єктність, пов'язана зі сферою трудових правовідносин, не включається в цивільну правосуб'єктність, сфера застосування якої обмежена цивільними правовідносинами, саме так, як і трудова дієздатність не є елементом цивільної дієздатності. Цивільна та трудова дієздатність співвідносяться між собою не як загальна й особлива, а як галузеві види одного роду. Вони тісно пов'язані між собою, а інколи навіть пересікаються, але водночас виступають як два самостійних види здатності суб'єкта особистими діями здійснювати (використовувати, виконувати) відповідні права й обов'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Січевлюк В.А. Еволюція категорії "Правова суб'єктність" (теоретико-прикладні засади): монографія. Київ: Вид-во "Юридична думка", 2020. – 462 с.
2. Талдикін О.В. Правосуб'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. – Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2014. – № 2. – 55-60 с.
3. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № № 40-44, ст. 356 // Законодавство України // офіційний вебпортал парламенту України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Проект Трудового Кодексу України // Законодательство Украины // Ліга Закон [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DI00297A.html.